

"SEATTLE SAVAŞLARI"

Dr. Ergin YILDIZOĞLU

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Seattle Toplantısı (Millenium Round) bağlamında küreselleşme ve serbest ticaret ideolojisini protesto etmek, küreselleşme sürecinin yarattığı sonuçları gözler önüne sermek için gerçekleştirilen eylemler ve tartışma toplantıları büyük yankı uyandırdı. Eylemler yaklaşık bir hafta sürdü. İlk gün DTÖ delegelerinin binaya girmesi engellendi. DTÖ toplantıları tümüyle aksadı. "**Seattle Savaşı**"nın ilk günü dünyanın her tarafından, DTÖ'yü protesto etmek için gelen göstericilerinin zaferiyle bitti. DTÖ başkanı **Michael Mood**'un "**muharebeyi kaybetmiş olabiliriz ama bu bir savaştır ve kazanacağız**" dediği bildiriliyor. Olayları aktaran TV ve radyo istasyonları da akşama doğru, yenilgiyi kabul etmiş "**DTÖ toplantısının bir gündemi bile yoktu**".. "**zaten başarılı olması beklenmiyor**" gibi ifadeler kullanmaya başlamışlardı.

Tibet'ten, Meksika'ya, Çin'den Kanada'ya kadar dünyanın her tarafından gelen çeşitli gruplar tarafından çok sayıda küçük çaplı yürüyüş düzenlendi. Çevre grupları DTÖ'nün savunduğu serbest ticaretin çevreye insan haklarına demokrasiye verdiği zararı dile getiren sloganlar attılar. "**Şirketlerin kâr hırsı, insanlığı doyurmaz**", "**Aç gözlülüğe son**", "**Kapitalizm ölüm düzenidir**" gibi pankartlar taşıdılar. Sendikaların taşıdığı, pankartlar ve attıkları **sloganlar, düşük ücretleri, işsizliği, DTÖ'nün anti demokratik yapısını** dile getiriyordu. Tibet'ten gelenler Çin'in Tibet üzerindeki baskılarına son vermesini, **Falung Gong'un** ifade özgürlüğünün engellenmemesini, **balinaları, su kaplumbağalarını** korumak isteyenler de bu isteklerini dile getiriyordu. Neredeyse sayılmayacak kadar çok grup ve slogan vardı ama bir

aşamada herkez "**WTO, WTO got to go**" (DTÖ gitmelidir), "**Halklar birleşince yenilmez**", "**Şirketlerin yönetimine son**", "**Şirketlerin aç gözlülüğü bir hastalıktır**" (Corporate greed. It's a disease), "**Kapitalizm öldürür**" gibi sloganları hep birlikte attılar.

Eylemlerin belkemiğini **AFL-CIO** sendika konfederasyonları tarafından düzenlenen yürüyüş oluşturdu. Yerel medyaya göre 35-40,000 kişinin katıldığı yürüyüşün bileşimi, benim de gözlediğim ve **L.A Labour News**'ün editörü, **Jim Smith**'in de tesbit ettiği gibi ezici bir şekilde işçilerden oluşuyordu. Yürüyüşe katılanlara, yürüyüş sürerken, sokaklardaki direnişlere katılanların sayısını da ekleyince toplam 75,000-100,000 arasında bir protestocunun Seaatle'i işgal ettiğini söylemek mümkün. İlk günkü protestoların ardından Seaatle'da gece sokağa çıkma yasağı ve sıkıyönetim ilân edildi. İkinci ve üçüncü günlerde ise, yaygın kitle eylemleri yerini daha az sayıda, 200-400 kişilik grupların katıldığı protestolara terketti. Eylem kitleselliğini kaybetmeye başlayınca, polis tutuklamaları yoğunlaştırdı. DTÖ toplantısı ise bir sonuç alamadan dağılmak zorunda kaldı. Gösteriye katılan örgüt ve sendikaların temsilcileri, bu sonucun büyük bir zafer olduğunu ileri sürdüler.

Ancak nereden bakarsanız bakın, "Seattle Savaşları" neticede 6 Milyarlık nüfuslu, 150'den fazla ülkeden oluşan bir dünyada, yaklaşık 50-100.000 kişinin, bir günlük, kansız ve barışçı bir protesto gösterisiydi. Ama dünyanın her yerinde, önemli medya organlarında olaylara sayfalarca yer ayrıldı, yüzlerce resim, video klibi sergilendi. Saygın köşe yazarları haftalarca Seattle'da yaşananların anlamını ve etkisini sorguladılar.

Tartışmaların genel bir haritası

Kimi yazarlar, belki de ilerki yıllarda hatırlamak dahi istemeyecekleri kadar abartılı tepkiler sergilediler. Soğuk kanlılığı ile bilinen **The Economist**, tutumunu ortaya koyarken, Afrika kıtasından bir açlık kurbanının resmini kapak yaptı; serbest ticaret olmasa bu insanlar aç kalır derecesine (1) "serbest ticarete" yönelik eleştirilere adeta duygu sömürsünde medet umarak, ve "**Küresel Felaket**" başlıklı bir inceleme yazısıyla, kimilerine göre gerçekleri çarpıtarak ve yalanlarla süsleyerek cevap vermeye çalıştı. **New York Times**'dan **Thomes Friedman**, 1968-73 savaş karşıtı gösterileri hatırlamış ola-

(1) Üstelik, Afrika'daki açlığın arkasında, IMF yapısal programlarının ve ihracat teşviklerinin ülke ekonomilerinde ve doğal çevrede yarattığı tahribatın yattığına ilişkin çokça yazı ve kanıt (örneğin Prof. Chussodowsky'nin çalışmaları) olmasına rağmen.

cak ki "Bu DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) karşıtı gösteriler, dünyanın düz olduğunu savunanların, korumacı sendikaların, ve 1960'lardaki kafa bulmalarını özleyen hippilerin, Nuhun gemisidir" diye yazdı. Sonra hızını alamayıp, göstericileri pek de üstünü örtmeye kalkmadan komünistlikle suçladı

"(bunların istediğini-E.Y) yapan bir ülke vardı. İşsizliğe son verdi, dışa karşı piyasalarını korudu ve herkese nasıl yaşayacağını söyledi. Bu ülkenin ismi Sovyetler Birliğiydi". Newsweek'den Fared Zakaria'ya göreyse Seattle da olanlar "tam bir felaketti" hatta "utanç vericiydi". Buna karşılık büyük basındaki ender yorumlardan birinde, Washington Post'tan Steven Pelastein Seattle'da yaşanan gösterilerin ve DTÖ'nün başarısızlığının gündemi değiştirdiğini savundu ve dikkati, olayların "insların yediği besinlere, soludukları havaya, sağlık hizmetlerinin kalitesine, toplumsal ve kültürel ortamlara" çektiğini yazdı. ABD liberal (sosyal demokrat anlamında) kamu oyunun saygın dergisi **The Nation** ise hem DTÖ protestoları için çıkararak, ücretsiz dağıttığı özel sayıda hem de bunu takip eden sayılarında, DTÖ karşıtı görüşlere geniş yer verdi (2).

Diğer taraftan Seattle'daki protesto gösterileri öncesinde ve sonrasında kentte bir çok tartışma toplantısı ve panel düzenlendi. Bunlardan **Benayona Hall** isimli opera ve konser salonunda, **International Forum on Globalization** -IFG) tarafından düzenlenen, hiç abartmasız binlerce kişinin dinleyici olarak katıldığı iki günlük tartışma ve panellerde konuşan, dünyanın hertarafından gelmiş 30 dan fazla sivil toplum örgütü, sendika temsilcisi ve bilim adamı küreselleşmenin ve serbest ticaretin (kimi DTÖ savunucularının çarpıtarak sunduğu gibi genel olarak ticaretin değil) dünya ekonomisinde, az gelişmiş ülkelerdeki yaşam koşulları üzerindeki olumsuz etkilerini tartıştılar. DTÖ'nun ve küreselleşme sürecinin, dev ABD şirketlerinin etkisinden kurtarılıp demokratik denetime alınması gerektiğini savundular. Örneğin IFG baş-

(2) Seattle'daki tartışmaları izlemek isterseniz, bunların sesli ve görüntülü kayıtlarını www.thenation.com yada www.ifg.org sitelerinden elde edebilirsiniz.

kanı **Jerry Mander**, veya **Polaris Enstitüsü**'sünden (Ottawa, Canada) Tony Clarke gibi konuşmacılar bir çok kez "**Küreselleşme, dünyanın ekonomik ve siyasi yapılanmasında bu güne kadar görülmemiş bir çapta yeniden yapılandırmayı, merkezileştirmeyi amaçlıyor, ancak bu sürecin yarattığı sonuçlar bu güne kadar kamu oyu önünde açıkça tartışılmadığını ...**" halbuki, "**küreselleşmenin çevre koşulları, insan hakları, toplumsal refah, tarım, besin güvenliği, işçi hakları, ulusal egemenlik ve demokrasi alanlarında olumlu sonuçlar yaratmadığını**" vurguladılar.

Benayona Hall'daki paneldeki diğer konuşmacılar da (Maud Barlow: Kanadalılar Konseyi; John Cavanagh: Siyasi Çalışmalar Enstitüsü, Washington; Martin Kohor Üçüncü Dünya Networkü, Malezya; David Korten Halk Merkezli Gelişme Örgütü, Seattle; Vandana Shiva Bilim Teknoloji ve Ekoloji Araştırma Vakfı, Hindistan) kendi uzmanlık alanlarında, küreselleşmenin DTÖ'nün projesinin halkın yaşamını nasıl allak bullak ettiğini çok çarpıcı örneklerle anlattılar.

Jerry Mander, "Ulusal Devlet gidiyor diye sevinenlere, yerine ne gelecek hiç düşündünüz mü?" diye sordu, "DTÖ'nün yüzünü bile bilmediğiniz, bürokratlarının iktidarı daha mi iyi?". Küreselleşmenin, evrimsel gelişme değil, büyük şirketler adına yürütülen bir proje, hatta bir deneme olduğunu, bu şirketlerin dışında herkese nasıl zarar verdiğini anlattı. Küresel içme suyu kaynakları uzmanı Maud Barlow, küreselleşmenin içme suyu stoklarını hızla yok ettiğine, bu gün toplam su stoklarının yalnızca %0.5'nin içilecek durumda olduğuna işaret etti, "böyle giderse 2025 yılında dünyanın 2/3'ünde su sıkıntısı kalıcı hale gelecek" dedi. Global Water Corporation isimli küresel su şirketini örnek verdi ve. "Eğer DTÖ'nün isteği olur ve su ticareti serbest hale gelirse" ... "yarın suyu, sizin ülkenizde bile çıkarsa, siz değil, parası olan içecek haberiniz olsun" dedi.

Susan George, ise az gelişmiş ülkelerin borç yoluyla esir edildiğini, DTÖ'nün bürokratlarının bir karşı-ütopya peşinde olduğunu anlattı. "Bunlar" dedi "Transatlantik Business Dialogue, US Council on International Business, US Council on services, ve en büyük 45 şirketin yönetim kurulu başkanlarından oluşan Avrupa Yuvarlak Masası gibi örgütlerden akıl alıyorlar, onların avukatlarını kullanıyorlar." Ve ekledi; "BM Genel Sekreteri Koffi Anna bile Nestle'ye yardımcı oluyor. Bu yüzden artık kendisine **Neskofi** diyoruz. Biz ticarete değil serbest ticarete karşıyız" dedi. Susan George "çünkü

bu ticaret serbest değil, % 30 büyük şirketlerin iç ticareti, %30'u büyük şirketler arası ticaret... geriye ne kaldı ki"...

Gösteriler sürerken 30 Kasım akşamı Town Hall'da bir panel yapıldı. Panelde Public Citizen'in başkanı **Ralf Nader**, **Prof Bagwathi**, Ticaret Bakanlığında Senator **David Aaron**, çok uluslu şirketleri temsil etmek üzere, 200 dev şirketin üye olduğu **Ticaret Genişletme İttifakı**'nın yönetim kurulu başkanı ve Procter Gamble'ın hükümet ilişkilerini yürüten **Scott Miller**, Hindistan'dan Çevreci **Dr. Vandana Shiva**, Businessweek Washington muhabiri ekonomist **Paul Magnisson**'un kolaylaştırıcılığında tartışılar.

DTÖ ve serbet ticareti savunmak için konuşan Aaron ve Miller, ticaretin ülkelerin refahını artırdığını, büyümeyi teşvik ettiğini söylediler. Aaron, DTÖ'nün daha açık ve şeffaf olması, çevre sorunlarına ve insan haklarına daha duyarlı olması gerektiği gibi konularda Clinton yönetiminin göstericilerle aynı görüşleri paylaştığını vurguladı. Hem Aaron hem Miller, ABD'de dış ticaretin ücretlerin artmasına, işsizliğin azalmasına, az gelişmiş ülkelerde yoksulluğun azalmasına yol açtığını, DTÖ'nün ülkelerin egemenliğini tehdit etmediğini, ülkelerin DTÖ'ye kendi istekleriyle girdiklerini savundular.

DTÖ'yu eleştiren panelistlerden Vandana Shiva, ticaret değil, "serbest ticaret" adı altında DTÖ'nün dev şirketlerin çıkarlarını savunan kuralları dayatmasına karşı olduklarını vurguladı. Shiva az gelişmiş ülkelerde, Asya krizinin de gösterdiği gibi serbest ticareti benimseyen ülkelerin aslında fakirleştiğini ve ekonomik krizlere, siyasi kaosa süreklendiğine işaret etti. Shiva, karar mekanizmalarının ulusal ve yerel düzeylere inmesinden, halkın taleplerini içermesinden, böylece demokratikleştirilmesinden yana olduklarını söyledi. Ralf Nader ve John Kavanagh ise serbest ticaretin serbest olmadığını, ciltler dolusu kurallara sahip olduğunu, ABD'de işsizliği azaltmadığını, ücretler farklılıklarını ve düşük ücretli işleri artırdığını vurguladılar. Cavanagh 1990'dan bu yana büyük şirketlerin genel müdürlerinin maaşlarını %481 artarken işçi ücretlerinin yalnızca % 28 arttığına dikkat çekti. DTÖ'yü eleştiren konuşmacılar ekonomik büyümenin kendi başına bir amaç olamayacağını, çevre koşullarına insan haklarına yerel kültürlere ve yaşam biçimlerine önem veren, bunlara hizmet eden demokratik kuralara bağlı bir ekonomik büyümeden yana olduklarını söylediler.

Özetle tarihe, biraz da abartılı bir biçimde "Seattle Savaşları" olarak geçen

olaylar hem olayların öncesinde ve sırasında hem de olaylar bittikten sonra günlerce canlı bir şekilde tartışıldı. Serbest ticaretin fayda ve zararları üzerine tartışmalar 1990'ların ortalarından bu yana giderek artmaktaydı ama ilk kez Seattle'dan sonra bu düzeyde yaygınlaşmasını acaba nasıl açıklamak gerekir?

"Seattle Savaşlarının" tarihsel önemi

İlk bakışta Seattle savaşlarının tarihsel öneminin, DTÖ toplantısının çöküşü, ve küresel ticareti serbestleştirme süreci için gerekli yasaların oluşturulması sürecinin, şimdilik büyük ölçüde aksamış olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Bu kısmen doğru ancak eksik bir değerlendirme olur. Konuyla yakından ilgilenenler hatırlayacaktır. Biraz da abartılı bir şekilde Millenium Round olarak lanse edilen DTÖ toplantısının başarı kazanma şansı daha başlangıçta oldukça zayıftı. Örneğin, DTÖ toplantısı başlamadan iki gün önce yapılan bir toplantıda, DTÖ'nun karmaşık dilini çözmekle ünlü **Martin Khor**, DTÖ'nün iki anlamlı bir dil kullandığına değinirken, aslında, "**Liberalizasyon= kapıları bize açın; Uyum=bizim söylediğimizi yapın; serbest rekabet= tekellerin egemenliği**" anlamına geliyor dedikten sonra, DTÖ toplantısına gelen ülke temsilcileri için "Anlaşamıyorlar, Çünkü çoğu kendi halklarının muhalefetinden korkuyor. Toplantıya, her maddesi diğeriyle çelişen 40 sayfalık bir dokümanla gelebildiler ancak. Üç günde bunu çözümleyip ortak belge haline getirecekler. Bu çok zor ama imkânsız değil" demişti. Khor, bu yüzden protesto gösterilerinin önemli olduğunu vurgulamıştı. Nitekim, Seattle, DTÖ toplantısında, ilk kez, az gelişmiş ülkelerin, devletlerinin temsilcileri ABD'nin ve büyük şirketlerin lobilerinin isteklerine direndiler, ABD tarafında dayatılan taleplerin büyük bir kısmını kabul etmediler. Ancak Afrika ülkeleri grubundan, **Etyopyalı** bir bakanın (**Tweolde Gebre Egziha-ber**), protesto gösterilerinden üç gün önce yapılan, bir IFG toplantısında, "**uluslararası dayanışma olmasaydı biz DTÖ' içinde bu şekilde direnme gücünü kendimizde bulamazdık**" sözlerinin de ortaya koyduğu gibi, protesto gösterileri, az gelişmiş ülke temsilcilerinin seslerini daha bir güçle ve güvenle yükseltmelerine olanak sağladı.

"Seattle Savaşları"nın bu kadar yankı uyandırmasının, bir nedeni Millennium Round'un çökmesi, ama bir başka belkide tarihsel olarak daha önemli bir nedeni daha var. Bu da gösterilerin belki de yeni bir dönemin başladığına işaret ettiği konusunda oluşan kuşkular, hatta endişeler.

Bu kuşku ve korkuyu sanırım en iyi, uluslararası yatırım ve danışmanlık kuruluşu, **Morgan Stanley Dan Witter**'in baş ekonomisti, **Stephen Roach** dile getirdi. Geçenlerde yaptığı bir yorumda Roach, yazısına, daha 1996'da tespit ettiği ve dikkat çekmeye çalıştığı, bir konuyu hatırlatarak başladı, **İşçiler ve şirketler, emek ve sermaye** arasında belli bir denge ilişkisi olduğunu vurguladıktan sonra, devamla, "**Geçtiğimiz 20 yılda ekonomik gücün sarkacı aşırı bir biçimde sallanmaya başladı, bu sarkaç işçilerin gelirlerini azaltmak pahasına sermayeye büyük kârlar getiriyor**" dedi ve ekledi, "**Sosyolojik olarak bu süreç, kendisini tersine çevirerek, siyasi bir dalganın tohumlarını eker**". Roach, yazısında, Fransız işçilerinin, 1995'da patlayan protestolarını "35 saat mücadelesini", Asya'da görülen işçi hareketlerini anımsatarak gelişmelerin öngördüğü yönde ilerlediğini vurguladı (Global Economic Forum 6/12/99). Roach'a göre, 1998 küresel resesyonu sırasında duraklayan bu dalga, Avrupa (özellikle Almanya) başta olmak üzere şimdi tekrar yoluna devam ediyor.

Roach "**emeğin yükselen bilinci Seattle'da kendini iki cephede gösterdi**" diye yazdı. Bunların birincisi serbest ticaretin etkilerine karşı işlerini koruma refleksiydi, ikincisi de az gelişmiş ülkelerdeki işçilerin haklarıydı. Gerçekten de, **William Grieder**'in **The Nation**'daki son yazısına göre, **Seattle**'da büyük yürüyüşü düzenleyen **AFL-CIO** sendikalar konfederasyonu uluslararası bağlamda, 100'den fazla işçi federasyonundan bu ikinci konudaki taleplerin savunulması için ortak destek almış. Roach yazısını, "**Emekle sermaye arasındaki mücadelenin uzun bir tarihi var. Tarih aşırılık rejimlerini, her zaman, ekonomik gücün sarkacını aksi yönde iten bir karşı tepkinin izlediğini göstermiştir... DTÖ rejimini genişletme çabaları... giderek daha sert muhalefetle karşılayacaktır**" diyerek bitirdi.

Gerçektende Seattle protestocuları yalnızca 30-35.000 kişilik yürüyüşü düzenleyen **AFL-CIO** sendika konfederasyonlarının işçilerinden ibaret değildi. Bir çok gözlemciye göre, sayıları 75.000'e ulaşan protestocuların geri kalanı ABD'nin diğer eyaletlerinden ve dünyanın çeşitli yerlerinden gelmiş, küreselleşmeden ve serbest ticaretin, dev şirketlerin ulus devletler, yerel yaşamlar üzerinde giderek artan iktidarından şikayetçi geniş bir koalisyonundan oluşuyordu. Bu küresel koalisyonu oluşturan dünyanın hemen köşesinden, sivil toplum örgütleri, işçi köylü sendikaları, çevreciler, Meksika'dan Zapatista'lar, Hindistandan kadın dayanışma grupları, Afrika'dan, Asya'dan Avrupa'dan aydınlar, politikacılar, küreselleşmeye, DTÖ'nün de deregülasyon adı

altında dünyayı yeniden düzenleme, büyük şirketler adına disiplin altına alma çabalarına "hayır" demek için gelmişlerdi. DTÖ karşıtları, ulusal ekonomilerini, doğal çevrelerini, demokratik ekonomik haklarını, genetik miraslarını doğal çevrelerini, kültürel hazinelerini korumaya kararlıydılar. Yakın zamana kadar hiç bir alternatifi ve karşıt gücü olmadığını inanılan küreselleşmeye karşı oluşan bir küresel direniş ilk kez bu çapta Seattle'da su yüzüne çıkıyordu. Tüm bunlara ek olarak, "Seattle Savaşları" uzun bir süredir ilk kez, "**Kapitalizme hayır**", "**İşçileri sövmeyin**", "**Büyük şirketlerin iktidarına son**", taleplerini, "**Aç gözlülük karın doyurmaz**" sloganlarının, insan yaşamının yanı sıra, bir çok başka canlı türünün yaşamlarına, doğal çevreye, tarihsel ve genetik mirasına sahip çıkan, bunu **kâr ve ekonomik büyüme dürtüsünün** önüne koyan bir **siyasi ve etik** tutumun da olduğunu ortaya koydu.

Diğer taraftan, "Seattle Savaşlarının" hemen ardından ABD muhafazakar kanadından düşünürlerin DTÖ'ye yönelik saldırıların ABD'nin ulusal egemenliğini tehdit ettiğine ilişkin (**Prof Goldsmith ve Prof Yoo, Wall Street Journal 7/12/99**) yaklaşımlarını haklı çıkaracak kimi eğilimler su yüzüne çıkmaya başladı. **International Herald Tribune**'ün bildirdiğine göre, Milenium Raundu'nun başarısızlığı, çeşitli ülkelerin hükümetlerini, ABD piyasasına olan bağımlılıklarını azaltmak amacıyla, hızla kendi yakın komşularıyla ticaret ilişkilerini güçlendirmeye yönlendirdi. Washington'da bulunan **Uluslararası Ekonomi Enstitüsünden Gary Hufbauer**'in vurguladığı gibi "**yabancı hükümetler, yeterince uzun bir süredir ABD'nin ekonomik müziği ile dansettiklerini, artık kendilerine daha uygun ticari ilişkileri yaratmanın zamanı geldiğini düşünüyorlardı**" Bu ise bir çok gözlemciye göre "**ABD'nin uluslararası etkinliğini zaman içinde azaltabilirdi**" (17/12/99). Tüm bu özellikleriyle "Seattle Savaşları", David Roach'ın, biraz da endişeyle vurgulamadan edemediği gibi, önumüzdeki dönemde olabilecek gelişmelerin ilk işaretlerini de veriyordu.

Seattle Savaşlarının ideolojik etkisi

Yaklaşık 15 yıldır, özellikle de 1989'dan sonra, "**küreselleşme**" sürecine bağlı olarak insanlığı kaçınılmaz bir geleceğin beklediği ileri sürülüyordu. Ancak bu, küreselleştiği ileri sürülen "**şeyin**" (**kapitalizmin**) **gerçeğiyle uyumlu olmayan ütopyacı bir gelecek kurgusuydu. Bizi bir geleceğe taşıması beklenen DTÖ, "Seattle Savaşları"** na çarptı, çarpınca da "**küresel-**

leşen şeyin" içindeki, çok iyi bilinen, ama bir süredir unutulmuş, **imkânsızlıklar** gözler önüne, saçıldı.

Dünyayı, tek bir bakışın (ABD'nin ekonomik ve siyasi gücünün) ağırlığı altında kurgulayan egemen ideoloji, hemen Seattle'ı da "anlamlandırarak", ideolojik/simgesel kurgusu içine katmaya, **asimile** etmeye, "**normal**" **leştirmeye** çalıştı. Ancak, geçen küreselleşmenin, teknolojik devrimin ütopyasını simgeleyen **Titanik**'in, yaklaşan bir Dünya Savaşının arifesinde, çarptığı buz dağı gibi, "**Seattle Savaşları**" da, bu **anlamlandırmaya, asimilasyona** direndi. DTÖ'yü batıran "buz dağı" maddi varlığından daha büyük bir psikolojik-ideolojik sarsıntı yarattı.

Aslında, bu ortalığa saçılanların hiç biri bize yabancı değil. Ama, büyük basında, son 20 yıldır teker teker, neo-liberal, yeni sağcı, hatta post modernist akımın etkisi altına giren üniversite kürsülerinde, hep tek bir açıdan, taraflı bir biçimde anlamlandırılan ve anlatılan olgular, bu bilgilerimizin üzerini örtüyordu bir süredir.

Örneğin, **bir şey doğmuşsa mutlaka ölür**. Bir toplumsal sistem, mutlaka bir zaman sonra yerini bir başkasına bırakır. Bunu herkes bilir, ama bir süredir, özellikle 1989'dan sonra, içinde yaşadığımız toplumsal sistemin içindeki tüm çelişkilere rağmen, ebedi olduğu bize anlatılıyordu. **Tarih bitmişti** ve insanlık, adeta bir "**kötü sonsuza**" (sürekli karmaşıklaşmasına rağmen bir türlü dönüşemediği için dejenere olmaya, canavarlaşmaya başlayan bir süreç) hapsolmuştu: var olanın alternatifi yoktu!

"Seattle Savaşları" uzun bir süredir ilk kez, "**Kapitalizme hayır**", "**İşçileri sömürmeyin**", "**Büyük şirketlerin iktidarına son**", **taleplerini**, "**Aç gözlülük karın doyurmaz**" sloganlarını, insan yaşamının yanı sıra, bir çok başka canlı türünün yaşamlarına, doğal çevreye, tarihsel ve genetik mirasına sahip çıkan, bunu **kâr ve ekonomik büyüme dürtüsünün** önüne koyan bir **siyasi ve etik** tutumun da olduğunu gösterdi.

Örneğin, dünyada çok sayıda farklı toplumsal gelişme düzeyine sahip, farklı siyasi dengeler üzerinde duran, farklı çıkarlara sahip ulus devletler var. Bu devletlerin egemen güçlerinin ayakta kalabilmek için uymaları gereken farklı kurallar, hesaba katmaları gereken farklı sınıfsal, etnik, dini çıkarlar var. Böyle karmaşık, çelişkili bir dünyada, bir avuç Batılı dev şirketin, bir avuç hukukçu bürokratla kapalı kapılar ardında, kendi haklarını, yalnızca

devletlerin **egemenlik haklarını** değil, temel **insan haklarının** da önüne koyan bir seri yasayı, "ticaretin serbestleştirilmesi" adı altında kabul ettirmeleri imkânsız. Önce MAI'nin ama esas olarak, **DTÖ Millenium Raundu**'nun "Seattle Savaşları" bağlamında çökmesi hem bu imkânsızlığı, hem de bir avuç dev şirketin çıkarına hizmet etmesine, dünyanın geri kalanında, yoksullaşma, istikrarsızlık, açlıktan başka bir sonuç üretmemiş olmasına rağmen, "**doğal**", "**ebedi bir süreç**", "**bir kader**" gibi sunulan bir küreselleşmenin kalıcı ve sürekli olmasının imkânsızlığını ortaya koydu. Bu bağlamda bir çok yazar, küreselleşmenin daha önce de yaşandığını "hatırlamaya" başladılar, birden bire küreselleşmenin bir de "karanlık yüzü" olduğunu keşfettiler

Örneğin, teknolojik devrim denen sürecin aslında, dünyanın her tarafında kâr, yatırım olanakları peşinde koşan, küreselleşmeye çalışan, dev şirketlerin gereksinimi olduğu için, bunlar tarafından finanse edildiğini, aksi takdirde gelişme şansı olmadığını, teknolojinin, toplumsal süreçlerin dışında gelişemeyeceğini, nötür olmadığını çoğumuz biliyoruz. Ama bir süredir resim tersine dönmüştü. Küreselleşme, bu nereden kaynaklandığı belli olmayan teknolojik gelişmenin sonucuymuş gibi sunuluyordu. Üstelik, adeta **bir tanrı** gibi işleyen, bu teknolojik gelişme, dünya ekonomisini bütünleştirmekle kalmıyor, aynı zamanda, ortak küresel bir kimlik de yaratıyordu. Bu ortak küresel kimliğin, **öncelikle ve özellikle**, bir çok dil öğrenecek, sık sık geziye çıkabilecek, en son teknolojiyi kullanabilecek mali koşullara sahip olan, birden fazla ülkede çalışan şirketlere hizmet veren, bu küresel şirketlerin kültürünü benimseyen, kendi yerel kimliklerine yabancılaşmış bir grup, bu anlamda kozmopolit bir aydın ve teknokrat tabakası arasında geliştiği ise gözden kaçıyor. Bu aydın ve teknokratların keyfini çıkardığı küresel hareketliliğin ise, dünyada zorunlu göçmen/sığınmacı olmuş milyonlar için bir kabus olduğu sık sık unutuluyor, unutturuluyordu (**J. Friedman: 1999**, Journal of World System Research cilt 5).

"Seattle savaşları" dünyanın dört köşesinden, yerel kültürlerin temsilcilerinin renkli, karnavalesk görüntüsü, dev şirketlerin ekonomik çıkarlarının yerel kültürel zenginlikler üzerinde yarattığı tahribatı dile getiren sloganları, pankartları, bu zenginliği, tek bir kültür (ABD'nin kültürel değerleri) altında homojenleştirme "**ütopyasının**" imkânsızlığını gözler önüne serdi.

"Seattle savaşları" asla solcu olmakla suçlanamayacak birinin, uluslararası yatırım ve danışmanlık kuruluşu, **Morgan Stanley Dan Witter**'in Baş eko-

nomisti, **Stephen Roach**'ın 1996'da tespit ettiği ve dikkat çektiği, (bu yüzde meslektaşlarının oklarına hedef olmuş) bir gerçeği de gözler önüne serdi. **İşçiler ve şirketler, emek ve sermaye** arasında belli bir denge ilişkisi olduğuna işaret eden Roach şöyle diyor, "**Geçtiğimiz 20 yılda ekonomik gücün sarkacı aşırı bir biçimde sallanmaya başladı, bu sarkaç işçilerin gelirlerini azaltmak pahasına sermayeye büyük kârlar getiriyor**" ve ekliyordu "**Sosyolojik olarak bu süreç, kendisini tersine çevirecek, siyasi bir dalga'nın tohumlarını eker**". Geçen hafta, bu uyarısına tekrar geri dönen Roach, Fransız işçilerinin "35 saat mücadelesini", Asya'da görülen işçi hareketlerini anımsatarak gelişmelerin öngördüğü yönde ilerlediğini vurguladığı (**Global Economic Forum** 6/12/99). Roach'a göre, 1998 küresel resesyonu sırasında duraklayan bu dalga, Avrupa (özellikle Almanya) başta olmak üzere şimdi tekrar yoluna devam ediyor.

Roach "**emeğin yükselen bilinci Seattle'da kendini iki cephede gösterdi**" diye yazar. Bunun birincisi serbest ticaretin etkilerine karşı tepkisini ko-ruma refleksiydi, ikincisi de az gelişmiş ülkelerdeki işçilerin nakıyatıdır. Çı-çekten de, **William Greider**'in **The Nation**'daki son yazısına göre, Seattle'da büyük yürüyüşü düzenleyen **AFL-CIO** sendikalar konfederasyonu uluslara-rara bağlamda 100'den fazla işçi federasyonundan bu ikinci konudaki talep-lerin sonuçlanması için ortak destek almış. Roach yazısını, "**Emekle serma-yenin arasındaki mücadelenin uzun bir tarihi var. Tarih aşırılık rejimle-rini, her zaman, ekonomik gücün sarkacını aksi yönde iten bir karşı tep-kinin izlediğini göstermiştir ... DTÖ rejimini genişletme çabaları... giderek daha sert muhalefetle karşılaşacaktır**" diyerek bitiriyor.

Nitekim daha sonra Henry Kissinger, bir makalesinde Dünya Ticaret Örgütü Seattle toplantısının bir kaos içinde çökmesinin ABD açısından bir dip-lomatik fiyasko olduğunu ileri sürdü. Kissinger "**Küreselleşmeden en çok ABD'nin faydalandığını**"... "**küreselleşmenin esas olarak ABD modeli-nin küresel düzeyde benimenmesi anlamına geldiğini**" vurguladıktan son-ra, dünyanın geri kalanının ABD ekonomisine giderek daha bağımlı bir hale geldiğine işaret etti.. Böylece, "**yerel ekonomiler küresel olarak daha da bütünleştikçe, ABD'deki uzun resesyonlara karşı daha korunaksız hale gelmeye başladılar**" dedi. Yazısında ABD modelinin az gelişmiş ülkelerde öyle kolay kolay, üstelikte küreselleşmeye karşı tepkileri kışkırtmadan tek-rarlanamayacağı gerçeğini de kabul eden Kissinger, böyle bir Ortamda ABD hegemonyası olarak görülen olguya karşı çıkmanın gelir dağılımının giderek

bozulduğu yerlerde, radikal elit arasında moda haline gelebileceğine dikati çekti ve sonuç olarak ABD'nin, kısa sürede, bu uluslararası ekonomik sisteme (ABD modelinin küresel olarak benimsenmesine) uygun bir siyasi kurumlaşma yaratmak zorunda olduğunu savundu (**Los Angeles Times** 20/12/99)

DTÖ'yü batıran, Seattle savaşları bu rejimin ("küreselleşmenin") sonsuza kadar devam etmesinin, sunduğu geleceğin, **imkânsızlığını** gözler önüne serdi. İdeoloji üretme makinaları işte bu gerçeğin tekrar hatırlanmasını, benimsenmesini engelleyecek fantaziler kurgulamak için kolları sıvadılar. İşte bu yüzden Seattle'da yaşananlar küresel düzlemde büyük yankı uyandırdı.

DTÖ'nün çökmesi ve uluslararası kapitalist sistem

GATT'da IMF gibi esas olarak, II. Dünya savaşı sonrası "boom döneminde" dünya pazarının ABD hegemonyası altında düzenlenmesinin bir aracıydı. Kapitalizmin uzun devreli yapısal krizinin az gelişmiş ülkeleri de kapsayarak keskinleştiği 1980'li yıllarda nasıl IMF'nin gücü olağanüstü bir hızla artarak, kurumu az gelişmiş ekonomilerin mali denetimcisi ve mali sermayenin borçlarının bir tahsildarı haline getirdiyse, GATT 'ında bu yeni koşullara göre yeniden düzenlenerek güçlendirilmesi gerekiyordu. Bu değişiklik, 1995'de uluslararası düzlemde yasama ve yaptırım gücüne sahip DTÖ'nün doğmasına yol açtı. Bilindiği gibi DTÖ'nün ilk büyük girişimi, MAI (Çok Taraflı Yatırım Anlaşması) aracılığıyla, ilk başkanı Ruggiero'nun da dile getirdiği gibi, bir uluslararası anayasa yaratma çabasıydı. Ancak bu girişim tüm gizli tutma çabalarına rağmen kamuoyu tarafından öğrenilince küresel düzlemde çok büyük bir direniş hızla şekillendi, giderek ivme kazandı. Sonuç olarak da MAI'yi imzalaması gereken Fransa gibi kimi ülkelerin toplumsal muhalefeti dinleyerek geri çekilmesiyle öldü.

DTÖ'nün Seattle Millenium Raundu, MAI'yi yeniden, bir seri anlaşmayla uygulamaya köymek üzere düzenlendi. DTÖ'nün bu toplantısının hiç bir sonuç alamadan çökmesi, ABD hegemonyası ve uluslararası kapitalist sistemin bu hegemonya altında düzenlenmesi açısından önemli bir başarısızlıktır.

ABD'nin tüm hegemonik gücüne rağmen DTÖ toplantısından bir sonuç alamamasının ardında ise, kapitalizmin uluslararası yeniden üretim süreciyle yakından ilişkili, bir türlü aşamadığı çok önemli bir seri yapısal çelişki var.

Örneğin, 1980'lerden bu yana, dünya ekonomisinde küreselleşme denen süreç içinde, uluslararası bankaları, çok uluslu şirketleri ve medya tekellerini de içeren, giderek şirket birleşmeleriyle büyüyen, güçlenen bir mali sermaye fraksiyonu şekillendi. Bu uluslararası mali sermaye fraksiyonunun egemen parçasının ABD kaynaklı, etkinlik alanının da tüm küresel coğrafya olması, bu özelliklerine karşılık, küresel coğrafyanın ulus devletlerce parsellenmiş egemenlik alanlarına bölünmüşlüğü önemli bir çelişki yaratır. Bu uluslararası mali sermaye fraksiyonu, arkasında bir askeri siyasi güç olmadığı takdirde tek tek ulus devletlerin olası müdahaleleri karşısında korunaksızdır. Bu yüzden, Neo liberal yazar **Thomas Friedman**'ın bile saptamadan edemediği gibi, **serbest piyasanın gizli eli Pentagon'un demir yumruğu olmadan işlemez**, Mc Donald's uluslararası düzlemde var olabilmek için McDougall Douglas'a (savaş uçağı yapan şirket) muhtaçtır. Ancak her ekonomik soruna ABD'nin siyasi müdahalesi ne mümkün, ne de istenir olmadığı, jeopolitik riskler taşıdığı ve kimi zamanda ABD'nin etki gücünü aştığı için, her an müdahaleyi gereksiz kılacak, uluslararası mali sermayeye uygun bir uluslararası yasal/kurumsal sistem gereklidir. Bu ise, devletlerin genel bir "**küresel anayasayı**" kabul etmek üzere egemenliklerinden kendi iradeleriyle vaz geçmelerini beraberinde getiriyor. Ancak her devletin kendi yönetici sınıfının tercih ve etkinliğini sınırlayan siyasi dengeler söz konusu. Özetle kapitalist ekonomi, ABD hegemonyası altında küresel düzlemde merkezileşirken, ulus devletlerin, sanıldığı gibi aksine canlı ve can sıkıcı bir şekilde güçlü olmasının yarattığı çelişki, DTÖ Millennium toplantısının çökme nedenlerinden biridir.

Bir başka neden de, küreselleşme süreci içinde, ABD hegemonyasının basıncının, ulus devletlerin iktidar sınıflarının, aslında ABD'nin müttefiklerinin (işbirlikçilerinin), bu ülkelerdeki toplumsal muhalefetler karşısında yıpranmalarına yol açmaya başlamış olmasıdır. olarak da bilinen IMF yapısal programlarının tahrip edici etkileri, özellikle Asya krizinden sonra bu yıpranmada büyük rol oynadı. Küreselleşme içinde, kapitalizmin yapısal krizine tepki göstermeye/uyum sağlamaya çalışan, dev uluslararası şirketlerin, devletler karşısındaki egemenlik arayışı öyle noktalara geldi ki ulus devletlerin egemen sınıflarının yöneticilerinin, "ulusal ve uzun dönemli çıkarlarıyla", varlık nedenleriyle çelişmeye başladı. Bu yüzden, bir çok yoksul ülke, "Millenium Roundu"nda, kendi ekonomilerinin gelişmesine katkıda bulunacağı ayan beyan belli olmayan hiç bir maddeye imza atmayacaklarını açıkladılar. Bu ABD hegemonyasının ilk kez, az gelişmiş ülkelerin temsilcileri tarafından sorgulanması anlamına geliyordu. Yerel iktidarlar, ancak kendi çıkarlarına

hizmet ettiğine inandıkları projelerin peşinden giderler, bundan öte bir egemenlik kaybını dayatabilmek için, son Türkiye- IMF anlaşmasında olduğu gibi siyasi ekonomik şantajların devreye girmesi gerekir. DTÖ'nün çökmesi ABD hegemonyasının, bu siyasi baskı ve şantajı gerektiği kadar çok sayıda ülkeye, gerektiği kadar kısa sürede uygulamaktan aciz bir hale geldiğini ortaya koydu.

Belki, bitirirken, tarihçi **Braudel**'in şu çok önemli tespitini hatırlamak isteyebiliriz: **"Yoğunlaşan rekabet, mali genişleme ve yapısal istikrarsızlık, belli bir kapitalist gelişme evresinin güz döneminden başka bir şey değildir. Dünya ticaretinin bir önceki genişleme döneminin lideri, dünya çapındaki kapitalist birikim sürecinin zirvesinde bulunmasının meyvalarını bu dönemde toplar. Ancak bu dönem, aynı zamanda, bu liderliğin, yükselmeye başlayan bir başkası tarafından, dünya ekonomisindeki egemen yerinden, yavaş yavaş indirildiği bir dönemdir de"** (Aktaran **Giovanni Arrighi**, 1999, The "Global Market". Journal of World System Research. Cilt 5).

Seattle savaşları, küreselleşme sürecinden, en büyük kazancı elde eden hegemonik gücün, ABD'nin hegemonyasının da aşınmaya başladığını, gözler önüne serdi ve belkide bu yüzden bir çok yorumcunun tespit ettiği gibi yeni bir dönemin başlamakta olduğunu düşündürdü.